

דפי גניזה מחיבור משיחיימיסטי על גירושי ספרד ופורטוגאל

מאת ישעיה תשבי

גוף 'דפי גניזה'

(כתב־יד קמברידג' TS K 22/12)

א1

- 1 [.....] ערן ומצאתי מפסוקים על [..] מי [.....] אחד [?] רע
- 2 [.....] זה [....] [יש]מעאל [....] ברכה כמון מוצאנו לישמעאל ועל פני כל אחיו
- 3 [ישכן]' [.....] לה [....] כאן [?] רמז לנו הפסוק [.....] על ההם שני [?] גואלים [?]
- 4 [..]שרבים [?] במלכות רמון' [.....] גדולי ספרד בעל כרחם על [?] [.....]
- 5 [.....] ומצאתי כי למניין עתה למניין ארום זה המלך
- 6 [מלך] בקשטייליא ואח"כ בכל מלכות ספרד בשלימות [.....]
- 7 להקים [?] [.....] מארצם [?] בעל כרחם כי באלו הזכויות [?] [.....] על [?]
- 8 [.....] ייד [.....] מעמה א[....] [.....]
- 9 [.....] תמן [.....] של [?] [..] מעל [?] כי זה ש[.....]
- 10 [.....] מלכות [.....] וזה [?] כי [?] בטילין [?] [.....] על [...]
- 11 [.....] מעצה [?] ב"ה [?] כי היא [?] א[.....] הלילה [?] ה[...]
- 12 [.....] שהיה [?] ומצאתי [.....] מפורטוגאל לזמן [.....]
- 13 [.....]
- 14 [.....] עלינו [?] בכל מלכות פורטוגאל
- 15 [.....] ע[.] ת[....] וכמשאמ' ית' [.....]
- 16 [.....] ערן [.....] של [?] א[....] לזמן [?] הליכתנו [?] לליסבואה'
- 17 [....] ער[.....] ופלג ערן⁵ ושלח [?] בסוף חרש אדר שני [?] [.....]
- 18 [.....] באמתות מהרה [?] במניין [?] [....] שהוצאתי על [.....]
- 19 שלש[.....] וח[.....] מידי [?] זה [?] המלך⁶ התוועבה מגזירת גירוש קשטייליא
- 20 שמ[.....] לבשר אלוהי אמרתי [?] לבשר אלוהי בהוא מלכות⁷ מ[.....]
- 21 [..]בסי [?] [....] כסף ועל כי עתיד למלוך כי זה [..]מלך ספרד [.....]
- 22 מס[.....]מי [?] בן [?] והיא בהכרח עתידה לעשות [.....]
- 23 [....] אמרו לי בשם יי הסוד הזה שעתיד להיות או מ[ש]יח⁸ [.....]

ב

- 1 בווהר מביא ברמו אחר ופלג עדן⁹ ורמזו כי מן הראוי לומ' עדן ועדנין ופלג עדן¹⁰
- 2 או עדן עדנין פלג עדן ובוה הבנתי כי [ב]זאת רמו [לנו] ששה פלג עדן שהיו שלשה
- 3 ועדן עדנין שלשה שהיו ששה¹¹ ומצאתי כי כמו ששה שנים מיום החתימת
- 4 הגרוש קשטייליא עד סוף אדר ואח"כ נתקיים ת"ל כי בחדש אדר ראשון יצאנו
- 5 ממלכות פורטוגאל שהיתה בתו מזה המלך מולכת בה ואח"כ אמ' הפסוק¹² ודינא
- 6 יתיב ושלטניה יהעדון להשמדא ולהובדא עד סופא וראינו בעינינו כי לזמן שנעשו
- ישמר השם [?]
- 7 הגזירות [ב]בתים בלוש אישטאוש¹³ מליסבואה והלך המלך פורטוגאל לקחת לאשה לבת
- 8 זה המלך סמוך היה מיתת בן הזה המלך ספרד יורש אותו ואחריו עשרה
- בש[ם] יי' [?]
- 9 שבועות היתה מפלת אשתו מההוא בנו בן מהאפע[ה] שנאזן נתתי לו למלך
- 10 פורטוגאל ההם הבשורות ועל סבתם שממליכים אותו ולאשתו בבית ההוא
- 11 למלך ספרד וג"כ אמרתי לו כמו שהש"י נותן לפירי אש משמים על ע"ז מס'
- 12 אנג'ל¹⁴ מרומה כמו שראו בעיניהם כל חברי כי מהם [שנים או] שלשה הם
- 13 כאן במדינה הזאת מצרים ששם ר' שמואל באלין[סי] ור' יעקב אלפואל [?] ורמ"ר לירמא [?]¹⁵
- 14 חסיד עילון מהנשארים בקדושת השם חברי ת"ל [?] כי על סבה של [הבשורה] מהע"ז
- 15 סחבו אותי באזקים וכו' [?] ואח"כ כתבתי לו [מכתב] ששלחתי [למלך] משום¹⁶ הזוהר
- 16 וכמו[ן] עתיד להיות מיתתו ומיתת ביתו ובשנה ההיא מתה אשתו [.....] [בת]
- 17 המלך ספרד וג"כ אני ידעתי כי עתה בחדש מרחשון משנה הזאת ב"ד רמ"ה
- 18 מת בנו של מלך פורטוגאל בן בתה מהמלך ספרד וג"כ אני יודע ת"ל כי
- 19 המלך ספרד או אשתו אחד מהם מת בפרש' בא אל פרעה משנה הזאת
- 20 וג"כ שעתה בתוך פרש' צ"ו ושמי"ני שעברו מת ההוא מלך פורטוגאל מיתתה
- 21 רעה¹⁷ כמו הוצאתי כסימן על הכתיבות¹⁸ ומענינים [?] שאני הוצאתי הצורה על
- 22 ההוא סבה] אני ישן במקומות שרואה אני השמים כלילות לראות האותות
- 23 שהש"י [?] עושה [?] בשמים [?]¹⁹ על המלכים ועל המלכיות ועל כל שכעים אומות וג"כ

[The page contains several lines of handwritten Hebrew script, which are largely illegible due to extreme fading and significant ink bleed-through from the reverse side of the leaf.]

...Café.

22

513

25

10

א2

- 1 על ישראל בכללות וכו' כי עליו אמ' הפסוק²⁰ עלו בשמים ירעם לפי כי הוא עתיד
- 2 לגזור חרב בהאנוסים בפורטוגאל²¹ וג"כ [...] קשטיליאי לקיום בחרב ימותו כל חטאי
- 3 עמי²² ומצד הצעקה גדולה הש"י ירעם משמים עליו בקולות וברקים ומצד אחד רעם
- 4 הוא עתיד להיות גופו בחלחלה גדולה ומיתתו שנא' עליו בשמים ירעם יי' דין אפסי
- 5 ארץ וזה למדתי על שנתנו לי עליו בסימן בפורטוגאל אנת מלכא מלך מלכייא מלכותא
- ורבותא
- 6 חסנא ויקרא יהב לנבוכדנצאר אבוכ²³ ומכאן למדתי כי זה בלשצאר שנאמ' עליו פסוק
- 7 זה לקח כלי [בית] המקדש עשה מהם כלים לביתו ועשה עבודה גדולה לאלהי זהב
- 8 וכסף כן זה מלך פורטוגאל לקח כל התורה וסגר התפלות ועשה שמר לכל ישראל
- 9 ולקח הבנים [ואבות ?] שלא נשארנו אלא אני וחברי ולקח כל כלי הבתי כנסיות
- 10 עטרות וכדומה כמות משנים אלפים משקלי זהב וכסף ועשה מהם כלי לביתו לעשות
- 11 עבודה גדולה לבית איש מת להשתחוות לזהב וכסף²⁴ וזה [למנ?]תי על יד די ידא די כתבא²⁵
- 12 [הבנ?]תי כי על ההוא סבה אמרו לי בסימן אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתוורתך]
- 13 תלמדנו להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת²⁶ וזה הוצאתי על ידי הכתיבות
- 14 שאני כותב על סימן ומחוקק מבין רגליו²⁷ שרמזו לי ג"כ למען תמחץ רגלך ברם
- 15 לשון כלביך מאויבים [מנה]ו²⁸ ר"ל ממניין [?] נה"ו [?] ²⁹כי [על] ההוא סבה רמזו [לי הנה מלכך
- 16 יבא [?] לה לבת [?] ירושלם ולציון מלך אלהיך כי זה רמז לי רגלי מבשר³⁰ וג"כ [ענינים]
- 17 אחרים שלא ראוי לפרשם עתה כי על ההוא סבה אמ' בההוא מזמור³¹ יקו"ם אלהים
- 18 יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו וכו' ובההוא מזמור אומ'³² מהיכליך על ירושלם
- 19 לך יובילו מלכים שי וזה שי היה³³ האנוסים מלכות פורטוגאל כי על סבת לקותו³⁴
- 20 הוא יזכור ממה שאני שלחתי לו בכתב וכתבו בספר הזכרונות שלו ועתידין
- 21 להיות יהודים האנוסים על ההוא סבה או ששולח אותם להיות יהודים וכמו שהוצאתי]
- משיחם
- 22 דברים כאלו מהיי' דין אפסי ארץ יכירו ישראל ומלכם שנא'³⁵ ויתן עז למלכו ויארם]
- 23 קרן משיחו כי סמוך לפסוק³⁶ ודינא יתיב ושלטניה יהעדרן להשמדא ולהובדא

[illegible]

לך יאמר
לעזר חסד
עם ואלו
הוא עבד
אדוניו
חמור ועני
יגלה
נכון

[illegible]

ב2

- 1 עד סופא אמ' סמוך³⁷ ומלכותא ושלטנא ורבותא די מלכוות תחות כל שמיא יה
- 2 יהיבת לעם קדישי עליונין וכו' ולפיכך מהרה ב"ה יגלה הש"י טובתנו ועוד מרע"ה
- 3 רמז לנו בפסוקים ויתש"ם הנסתר"ת זמן גלותנו³⁸ כי על זאת סמך הנסתר"ת³⁹
- 4 שנא⁴⁰ כי על סכת וילכו וישתחוו אלהים אחרים אשר לא ידעום ולא חלק להם
- 5 ויחר אף יי' בארץ ההיא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה
- 6 ויתשם יי' מעל אדמתם באף ובחמה ונקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום
- 7 הזה ומצאתי כי מאחר שאמ' ויתשם יי' מעל אדמתם באף ובחמה ונקצף
- 8 גדול אני מבין כי הם מושלכים מארץ ישראל והולכים לארץ אחרת כי אם
- 9 אומר וישלכם אל ארץ מצרים או אל ארץ אשור או אל ארץ אדום דיי לנו⁴¹
- 10 ועוד ראיתי כי זאת למד וישלכם היא למ"ד רבתי ועוד וישלכם בלא יו"ד
- 11 ועוד סמוך הנסתר"ת חסר ו' והנגלת ג"כ חסר ו'⁴² ועוד הנקודות [לנו] ולכנינו
- 12 עם ע' ער⁴³ ומצאתי כי אלו תיבות רמז לנו מרע"ה במלת] נסתר
- 13 ומצאתי בהם אלף ת"ל בגמ' שרמז לנו שני הגלות בתוך אדום כי זה הנסתר
- 14 ליי' אלהינו⁴⁴ וזה מבנתין! ממיכאל השר הגדול בעת קץ ליל ר"ח אייר מ[שנת רנ"ד
- 15 למניינו ולמניין הגוים והנגלת⁴⁵ בעבור שקבעו [?] כי עד ההוא שעה לא יכולת
- 16 לשום בריה [?] בעולם לידע סוד הגאולה עד עת קץ⁴⁶ כי אני מצאתי כי מאחר שאמ'
- 17 פעם אחד⁴⁷ ואתה דניאל סתום הדברים וחתום הספר עד עת קץ ישוטטו רבים
- 18 ותרבה הרעה דיי לנו מה הסבה שאמ' אחר כן⁴⁸ ויאמר לך דניאל כי סתומים
- 19 וחתומים הדברים עד עת קץ הנה כי לזמן יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים שהם
- 20 הצרות אז והרשיעו רשעים ולא יבינו כל רשעים ובהוא זמן והמשכילים
- 21 יבינו וראיתי כי מזמן כוסתנטינא אומרים חכמים כי מההוא זמן התחיל הקץ
- 22 על שרמז לנו כן בתרגום שישי ושמחי בת אדום⁴⁹ ואני עיינתי כי מאחר כי אחר⁵⁰
- 23 כן לא הבינו בשלימות כי זה רמז לנו במשאמ' עת קץ כי דיי שאומר עד הקץ

א3

- 1 ומה רמז לנו באמירת עת קץ ר"ל העת מהש"י כי הפסוקי' אומרים⁵¹ כי אלף שנים
- 2 בעיניך כיום אתמל כיעבור [!] וגו' וג"כ בשלמה אומ'⁵² ואהיה שעשועים יום וגו' וחז"ל
- 3 דרשו כזה⁵³ כי כל יום מהש"י אלף שנים ממנו ואני ידעתי ומצאתי כי מיום ר"ח
- 4 תשרי משנת ה' אלפים ומאתים י"ג כי בהוא שנה נלקחה כוסתנטניא ביד המלך
- 5 טורקן...ע ומצאתי לא פחות ולא יותר עד ההיא ליל [ר"ח] אייר מההוא שנה
- 6 רנ"ד כמניין מ"א שנים ושמונה חרשים כמו הגה בעת[אחת מהש"י עשוי אלף
- 7 שנים לכ"ד חלקים מערב ובקר יום אחד כ"ד שעות⁵⁴ ובהוא לילה גלה לי מיכא"ל
- 8 השר הגדול יום גאולתנו מפורטוגאל בפסוק⁵⁵ ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו
- 9 רצפה בשני תיבות אלו ובידו רצפה ומצאתי אח"כ קיומו ת"ל כזה העניין
- 10 כי תדעו כי ובידו העצם תיבה זה י"ד ואחרות מהשמוש וג"כ אמ' לי כי ה' רצפה
- 11 יתרה⁵⁶ וראיתי כי הפטרה זאת קורין אנו בשבת וישמ"ע יתרו ואח"כ תמנו י"ד משני
- לחירות
- 12 שבועות אלה המשפטי"ם ויקחו לי תרומ"ה בהיום ה' מז"ך כתי[ת] למאור יצאנו אנו
- 13 ז"ך חברים כתייתי למאור להעלות נר תמיד⁵⁷ ב"ה ומשם ואילך כל [?] האחרים וכל
- 14 משהיו גנוזים בבתים שלא נשתמרו וג"כ שלא היו גנוזים ולא נשתמרו היו שלוחים
- 15 על ידו מהמלך למלכות פי"ס וזה ת"ל היה על סבת הבשורות מלכותו שאני
- 16 אמרתי לו והאש ע"ז של רומי⁵⁸ בשם יי' ודברים אחרים על שעשו לי רעות ועכ"ז
- 17 כשראה קיום דברי ת"ל לא המיתו אותי ושלחו אותי ולכל חברי לחירות ומשם
- 18 ואילך לכל ישראל ב"ה לפי כי על זאת הראו לי בחלום ת"ל שולחן אחת מארבעה
- 19 רגליים שלא היה לה אלא [?] שלשה והנה פסחה ואמרו לי כי אני עתיד לשום לההוא
- 20 שולחן רגלו הדר' והיא שולחן הש"י ר"ל רמז לדר' פנות העולם ופנת פורטוגאל
- 21 אחד מהם שהיא מערב⁵⁹ ועל ההוא פנה אמ' מרע"ה אם יהיה נדחך
- 22 וכו' וג"כ ושבת וכו'⁶⁰ [?] ובהוא מלכות נלקחו הבנים שהם העז שנא'⁶¹ מפי עוללים

[The page contains dense handwritten text in Hebrew script, which is mostly illegible due to fading and blurring.]

1947

2. 2

1132

Figure 1

40. 22

7-12-44

227

44

95

1

10

107-2

.....

ב3

- 1 ויונקים יסדת עז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם וג"כ התורה שהוא עז שנא⁶²
- 2 יי' עז לעמו יתן וגו' וג"כ האבות באונס גוים כי זה משרמו לנו הנקודות לנו
- 3 ולבנינו עם עד⁶³ שהיה סוף זה בשנת חימ"ה⁶⁴ [?] סוף כל המניינים מהגליות עד
- 4 גלות אדום כמו שאמרתי כי על סכת גלות ירושלם אשר בספרד⁶⁵ והיתה ליי'
- 5 המלוכה⁶⁶ ב"ה כי חז"ל אומרים⁶⁷ על וישקה"ו שרצה להבניא שיניו עשו
- 6 הרשע ליעקב אבינו ע"ה הצדיק מכלל כי כל נקודות או מסורות⁶⁸ הוא צער כי כן
- 7 הוצאתי מלם רבה המשרה וכו'⁶⁹ גרוש פורטוגאל בצער גדול ובפרשיות סתומות⁷⁰
- 8 ונתתי קודם שני חדשים בכתב להחכמים וג"כ ראיתי כי משרמו לנו קרואי
- 9 קריאי⁷¹ כי אלו הנשיאים לא בא שום מהם בארץ ומכאן יש לי בשלימות כי כל מסורת⁷²
- 10 הוא סודות הצרות שעתידין לבא עלינו שהוא היה הקבלה ר"ל תורה שבעל פה ועל
- 11 זה אמרו חז"ל⁷³ משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים
- 12 לחכמים וכו' לא אמ' לכל העם ואני ראיתי כתוב בתורה כי אמ'⁷⁴ הקהל את
- 13 סתומות
- 14 העם האנשים והנשים והטף וכו' כל' זאת תורה שבעל פה⁷⁵ והיא [?] מסורות כי לא
- 15 רצה הש"י שידעו כל ישראל סודות מהצרות הגליות כי אולי אס' כל אומ[ת]נו היו
- 16 יודעים בתחלת גלות אדום כי עתיד להיות אנו בידם בגלות אלף ת"ל כמו
- 17 וישלכ"ם א"ל אר"ץ אחרת כיו"ם הז"ה⁷⁶ אולי כי בעונותנו לא נשארה עד היום שארית
- 18 בישראל כמו הצרות משונות עברו על אבותינו ועלינו ע"כ⁷⁷ ועל זה סמך⁷⁸
- 19 [הנס]תרת ליי' אלהינו ר"ל זה מניין הגלות הנסתר"ת ליי' אלהינו והנגל"ת ר"ל
- 20 [כמו שפי]רשתי⁷⁹ כי במניין והנגל"ת למניין הנוצרים⁸⁰ יהיה גלוי ובשלימות
- 21 לזאת [ה]שמד אבות ובנים שרמו לנו כלנו ולבנינו ע"ד עולם בנקודות⁸¹
- 22 כמו עו[.....] ועכ"ז [?] היו [ה]סימנים כי ביני וביני יהיה גולד משיח ב"ה ואבידת
- 23 רומי [וה]ישע [כביא] רבים מאחינו עשרת שבטים ב"ה⁸² כי זה רמז לי מיכאל

[The page contains dense handwritten text in Hebrew script, which is mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side.]

עבד
יג
יח

א4

- 1 השר הגדול ג"כ בה"א מרצפה שאמ' לי כי היא יתרה ובהאלו שני תיבות הנה גנוז
- 2 הכל⁸³ כי אמ' לי שאמנה ה' פעמים רצף כמו אני יודע ואמצא האמת⁸⁴ ועוד כי אח"כ⁸⁵
- 3 בסוף ה' שנים יהיה גלוי משיח ותחלת בניין בית המקדש וירושלם ואולי תחיית
- 4 המתים כן[?] גם [?] רמז לנו הש"י שריפת האנוסים בשייולי⁸⁶ בפסוק⁸⁷ והסתרת
- 5 פני מהם והניה לאכל וכו' כי ראית⁸⁸ שאמרו לי חכמים גדולים ורבים כי להחכם
- 6 הרב הגאון ר' מאיר מרוטנבורק ז"ל נאמ' בשאלה אחת לזמן גזירות רעות אלה"י
- 7 נכ"ר האר"ץ⁸⁹ בשטה אחת ויש"ו ומר"ם בשטה שנית ומצאו בגמ' באלה"י נכ"ר האר"ץ
- 8 כמו ביש"ו ומר"ם וזה משהוציא ג"כ הרעה [?] ובוה רמז לנו הש"י כשראה עון
- 9 העגל ואברו שני לוחות אבנים הראשונים צוה [?] בהאחרונים שיהיו⁹¹ עשיתם כיד
- 10 יי' אלא [?] ביד משה ועל זה אמ'⁹² ויאמר יי' אל משה פסל לך וכו' שרמז לנו [?] הפסל
- 11 והע"ז שעתידין לעשות שהכל היה על סבת הערב רב והאספסוף וכו'⁹³ כי הם
- 12 היו משעשו את העגל ואמרו אלה אלהיך ישראל וכו'⁹⁴ וג"כ הם התאו התאוה ועל
- 13 סבתם עשו ג"כ ישראל שנא⁹⁵ והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה וישבו ויככו גם
- 14 בני ישראל וכו' ועל ההוא סבה אמ' פסל לך ר"ל על סבתך שקבלת הערב
- 15 רב הנה הנביא נכשל בזה ומשם הכיר הש"י משעתידין לעשות משם ואילך ומדברי
- 16 הש"י הכיר ג"כ משה רבינו ע"ה העתידות שאמ' אלין כי זה הסוד הגדול אמ' הש"י⁹⁶ וקם
- 17 העם הזה וזנה אחרי אלה"י נכ"ר האר"ץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני והפר
- 18 את בריתי וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכל וכו'
- 19 כי על סבת זמן מיתתו⁹⁷ ששום מיהודים רשעים נתקבצו עמו לעשות ע[בו]רה
- 20 זרה היה סבת חרבן הבית והגלות ועל זה אמ' והסתרת פני מהם והיה לאכל
- 21 וכאן רמז לנו⁹⁸ כי אם יהיו עושים עבודה [זרה של] יש"ו ומר"ם עתידין
- 22 להיות שרופים וכאן רמז להם מ[ה]הוא זמן מהיום שהיה שריפת הבית שני על ידי
- 23 טטוץ הרשע שרמז לנו בגמ' בתיבות והסתרת פנ"י מה"ם והי"ה לאכ"ל בגמ'

ב

- 1 אלף תי"ג⁹⁹ כמה שנים עתידין לעבור משריפת בית המקדש לשריפת האנוסים
- ב
- 2 ומצאוהו צרות רבות ורעות ואמ' הלא על כי אין אלהי בקראי מצאוני הרעות
- 3 האלה¹⁰⁰ וזה נאמ' על שאומרים האנוסים ומשומדים אח"כ כשהולכים בעונש
- 4 במדינה¹⁰¹ כמו שאומרים בקשטיליאי ריקונסיליאר על כי אין יש"ו הנוצרי אלוהים]
- 5 בקרבו ועזבו ועשה דברי תורתנו מצאום הרעות האלה ועל ההוא סבה אמ'
- 6 הפסוק אח"כ שני הסתרות עליהם להאבדים מהעולם הזה ומהעול"ם הב"א לכל
- 7 הריקונסיליארדוש שמחזירים לקיים אמונת יש"ו אמ'¹⁰² ואנכי הסתר אסתיר פני
- 8 ביום ההוא כי פנה אל אלהים אחרים וכו' מכאן מצאתי כי אומר כאן על יש"ו
- 9 ומרי"ם אלהים אחרים ועל ההוא סבה אמ'¹⁰³ לא יהיה אלהים אחרים על פני שרמזו על
- 10 זה והסתרתי פני מהם וכו'¹⁰⁴ וג"כ כל תיבת נכר רמזו על אח [וששב כנכר כמו
- 11 ראינו המבדיל בין קדש לחול בויתנכר אליהם¹⁰⁵ לקח לשון נכרות ולא זרות כי לשון זר
- 12 הוא חוץ מזרענו ונכר הוא אח ששב כמו נכר ועליו אמ'¹⁰⁶ לא יהיה בך אל זר ר"ל
- 13 משום אומה שהם זר ו[לא] תשתחוה לאל נכר שהוא אח ושב נכר וג"כ עברו לו העבודה
- 14 אחנו עשו ראש מכל העובדים אותו ששב נכר ג"כ וג"כ מצאתי בפסוק¹⁰⁷ הל"א
- 15 הו"א כמ"ס עמד"י חתו"ם באצרות"י אלף תנ"ג¹⁰⁸ בגמ' בכל הפסוק חוץ מתיבה ב'
- 16 באוצרותי מהשמוש שרמזו לנו המעשים שעתידין עשו להביא על עדת [י'] ואותי
- 17 נאמ' ליל אחד ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע¹⁰⁹ ר"ל על מניינם יהיה כל ריב
- 18 וכל נגע ועליו הש"י מביא להם במניינם מפלתם כי סמך¹¹⁰ לי נקם ושלם לעת תמוט
- 19 רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדת למו רמזו [ונו] מפלת כוסתנטינא בההוא שנה
- 20 ומההוא [שנה] למניין אר"ם [ו] כמניין כל"ה¹¹¹ עתידין להיות [בכלייה כל אומת ארם ב"ה שעתידין
- 21 לעבור זמן תוך א"ז שנים¹¹² להיות על ידינו ב"ה לקיום ונתתי נקמתי באדם ביד עמי
- 22 ישראל¹¹³ ועל סבתם מאדום עתיד הש"י להביא בדין ורע [כל] השבעים לשונות שנא¹¹⁴ מחמס
- 23 אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם וכו' ואח"כ אמ'¹¹⁵ כי קרוב יום יי' על כל הגוים
- 24 וכו' [ומצאתי] זמן המלחמה שעתידי להתחיל לעשות המלך טורקו עם אדום בשנת והי"ו
- 25 כל"א הי"ו¹¹⁶ צ"ט בגמ'¹¹⁷ כי בההוא שנה גלקח ליפנטו ועל סבתו עתיד להיות לוקח עד בוצרה¹¹⁸
- 26 ב"ה בידו וזה משרמזו לנו בפסוק¹¹⁹ לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה מצאתי

6
 10
 14
 18
 22
 26
 30
 34
 38
 42
 46
 50
 54
 58
 62
 66
 70
 74
 78
 82
 86
 90
 94
 98
 102
 106
 110
 114
 118
 122
 126
 130
 134
 138
 142
 146
 150
 154
 158
 162
 166
 170
 174
 178
 182
 186
 190
 194
 198
 202
 206
 210
 214
 218
 222
 226
 230
 234
 238
 242
 246
 250
 254
 258
 262
 266
 270
 274
 278
 282
 286
 290
 294
 298
 302
 306
 310
 314
 318
 322
 326
 330
 334
 338
 342
 346
 350
 354
 358
 362
 366
 370
 374
 378
 382
 386
 390
 394
 398
 402
 406
 410
 414
 418
 422
 426
 430
 434
 438
 442
 446
 450
 454
 458
 462
 466
 470
 474
 478
 482
 486
 490
 494
 498
 502
 506
 510
 514
 518
 522
 526
 530
 534
 538
 542
 546
 550
 554
 558
 562
 566
 570
 574
 578
 582
 586
 590
 594
 598
 602
 606
 610
 614
 618
 622
 626
 630
 634
 638
 642
 646
 650
 654
 658
 662
 666
 670
 674
 678
 682
 686
 690
 694
 698
 702
 706
 710
 714
 718
 722
 726
 730
 734
 738
 742
 746
 750
 754
 758
 762
 766
 770
 774
 778
 782
 786
 790
 794
 798
 802
 806
 810
 814
 818
 822
 826
 830
 834
 838
 842
 846
 850
 854
 858
 862
 866
 870
 874
 878
 882
 886
 890
 894
 898
 902
 906
 910
 914
 918
 922
 926
 930
 934
 938
 942
 946
 950
 954
 958
 962
 966
 970
 974
 978
 982
 986
 990
 994
 998
 1002
 1006
 1010
 1014
 1018
 1022
 1026
 1030
 1034
 1038
 1042
 1046
 1050
 1054
 1058
 1062
 1066
 1070
 1074
 1078
 1082
 1086
 1090
 1094
 1098
 1102
 1106
 1110
 1114
 1118
 1122
 1126
 1130
 1134
 1138
 1142
 1146
 1150
 1154
 1158
 1162
 1166
 1170
 1174
 1178
 1182
 1186
 1190
 1194
 1198
 1202
 1206
 1210
 1214
 1218
 1222
 1226
 1230
 1234
 1238
 1242
 1246
 1250
 1254
 1258
 1262
 1266
 1270
 1274
 1278
 1282
 1286
 1290
 1294
 1298
 1302
 1306
 1310
 1314
 1318
 1322
 1326
 1330
 1334
 1338
 1342
 1346
 1350
 1354
 1358
 1362
 1366
 1370
 1374
 1378
 1382
 1386
 1390
 1394
 1398
 1402
 1406
 1410
 1414
 1418
 1422
 1426
 1430
 1434
 1438
 1442
 1446
 1450
 1454
 1458
 1462
 1466
 1470
 1474
 1478
 1482
 1486
 1490
 1494
 1498
 1502
 1506
 1510
 1514
 1518
 1522
 1526
 1530
 1534
 1538
 1542
 1546
 1550
 1554
 1558
 1562
 1566
 1570
 1574
 1578
 1582
 1586
 1590
 1594
 1598
 1602
 1606
 1610
 1614
 1618
 1622
 1626
 1630
 1634
 1638
 1642
 1646
 1650
 1654
 1658
 1662
 1666
 1670
 1674
 1678
 1682
 1686
 1690
 1694
 1698
 1702
 1706
 1710
 1714
 1718
 1722
 1726
 1730
 1734
 1738
 1742
 1746
 1750
 1754
 1758
 1762
 1766
 1770
 1774
 1778
 1782
 1786
 1790
 1794
 1798
 1802
 1806
 1810
 1814
 1818
 1822
 1826
 1830
 1834
 1838
 1842
 1846
 1850
 1854
 1858
 1862
 1866
 1870
 1874
 1878
 1882
 1886
 1890
 1894
 1898
 1902
 1906
 1910
 1914
 1918
 1922
 1926
 1930
 1934
 1938
 1942

א5

שנתנו

- 1 לי פסוק זה כסימן ומצאתי בו סודות גדולות כי מניין לאחור' בגמ' נ"ב שנת
 - 2 גרוש ספרד שהיינו נדחים בכנפות הארץ וראיתי כי עין וינערו רשעים היא
 - 3 גדולה¹²⁰ כמו יכרסמנה חזיר מיער¹²¹ רמז לנו כי עמלק ועשו¹²² עתידין לעשות
 - 4 גזירות וצרות עלינו וזרענו ועל ההוא סבה עתידין כל העולם להיות בצרות שנא'
 - 5 וינערו רשעים ממנה על סבת גרוש שנת לאחור' בכנפות הארץ כי על זה אמ'
 - 6 בדניאל¹²³ חזה הוית עד די אתגזרת אבן די לא בידין ומחת לצלמא על רגלוהי
 - 7 די פרזלא וחספא כי כאן רמז לנו המלך פיראנדר לשון פרזלא¹²⁴ ואכן זאת היא
 - 8 עתיד להיות עתה ב"ה בזמן הזה עליהם על מה שהיה על סבת ששמתי רגלי להלוך
 - 9 בדרך ירושלם לבשר לציון מלך אלהיך¹²⁵ שנא¹²⁶ מנחל בדרך ישתה על כן ירי"ם רא"ש
 - 10 רמז לנו שנת ירי"ם¹²⁷ וגבולה [?] יום אחרון אדר שני בשנת רא"ש למניין אדום¹²⁸ כי עליו אמ'¹²⁹
 - 11 עד אשית אויבך הדום לרגליך וכו' ועליו כתוב שני נוגין בויהי בנסוע הארון
 - 12 להפך¹³⁰ ר"ל [?] כי מאה שנים קודם ראוי הש"י להקדים הנקמה¹³¹ כמו שמצאנו בתיבת
 - 13 ימי"ם אלף מאתים ותשעים¹³² כי מן הראוי למניין אלף מאתים ותשעים שנים
 - 14 מהוסר התמיד עד לקיחתו [?] כוסתנטינא עתיד להיות ולא עוד אלא על שאמ'¹³³ אני
 - 15 יי' בעתה אחישנה אם זכו אחישנה¹³⁴ לאלף מאתים ותשעים ואם לא זכו שני נוגין
 - 16 מאה שנים כתיבת ימים זה המניין בא לרמז לנו רבים מניינים [?] זאת מכוסתנטינא
 - 17 בשורת גאולתנו [?] בזמן הזה מיום שהמלך פורטוגאל עשה הגזירה בבתים לוש אישטאוש¹³⁵
- [?] ותורה [?]
- 18 לנו ולבנינו עד עולם¹³⁶ שהוסר התמיד בישראל עד מניין אלף מאתים ותשעים ימים
 - 19 עתיד להיות השקוף מהע"ז מציון וסיני שומם וג"כ מרומה ב"ה¹³⁷ ועליו ג"כ רמז לנו
 - 20 וכמו שרמזו לי בפרש' ויקרא¹³⁸ צער גדול עליו כי ראיתי כי אם אני יצאתי
 - 21 בההיא פרש' לבא לדרך כי אז ראוי [?] עשוי זאת ועל שלא זכיתי ולא זכינו עתיד
 - 22 לעבור מאה ימים מהשני נוגין ועל זה נתנו אלו שני נוגין סביב פסוקי
 - 23 קומה יי' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך ובנחה יאמר שובה יי' רבבות
 - 24 אלפי ישראל¹³⁹ ועליו אמ' דוד המלך ע"ה בשני מזמורים¹⁴⁰ אמר נבל בלבו אין אלהים וכו'
 - 25 באחד אמ'¹⁴¹ הכל ס"ר יחדו נאלחו וכו' ואמ'¹⁴² מי יתן מציון ישועת ישראל וכו' ובשני

ב5

- 1 אמ' ¹⁴³כלו ס"ג יחדו נאלחו וכו' ואומ' ¹⁴⁴מי יתן מציון ישועות ישראל וכו' וכאן רמז לנו
- 2 מי הוא העושה הצרות ¹⁴⁵עלינו ועל זרענו ועל תורתנו ועל ההוא סבה הש"י עתיד
- ב
- 3 לעשות רע גדול בהם ובע"ז שלהם ומצאתי כי בסימן נהל¹⁴⁶ עשה המלך דון
- 4 פיראנדו גרוש שיולייא ¹⁴⁷ועל סבת החתימת הפארמינ? כמאה ואחד שנים לא היה ¹⁴⁸וג"כ כי
- 5 נתנו לו הקהלות כל שנה ושנה י"ח אלפים קאשטיליאנוש למלחמת ישמעאלים ¹⁴⁹לסימן
- 6 וככלו"ת נפץ יד עם קרש תכלינה כל אלה ¹⁵⁰כי מכאן מן הראוי אמרו [חז"ל] ¹⁵¹אין בן דוד בא
- 7 עד שתכלה פרוטה מן הכיס וזה וככלו"ת רמז לנו כי במניין וככלו"ת ¹⁵²נפץ ר"ל יד
- 8 עם קרש יהיו שופכים? ומפזרים הממון וכמשאמ' ¹⁵³הכל סר ואותי אמרו לי ליל כי בסימן
- 9 ס"ר ¹⁵⁴יסיר הש"י הע"ז שהוא שעטנז ¹⁵⁵ועליו השני נונים [ב]עבור אם לא יהיה זכות בשנת
- 10 סר עד סוף חדש אדר שני ¹⁵⁶ואם לא בפרש' ס"ר צלם מעליהם ¹⁵⁷מאה ימים אחר מקומו
- 11 כי מן הראוי להיות יום תענית פורים ¹⁵⁸כי אותי [נאמ'] שאמנה המניינים מניסן לניסן ¹⁵⁹
- 12 ועל זה נאמ' בראשון ¹⁶⁰ישועת ישראל ר"ל ישועה זאת על הע"ז ¹⁶¹והשני אמ' ¹⁶²כלו ס"ג
- ב"ה [?]
- 13 בסימן הנחתנו שנא ¹⁶³ובנח"ה וב' מהשמוש נח"ה העצם כמניין ס"ג שנת אבירת [אדום]
- 14 בשלימות ¹⁶⁴ב"ה כי כן רמז לנו ישועות ר"ל על האומה ועל המדינה ¹⁶⁵כי כן מצאתי שהש"י
- 15 רמז לנו מניין ס"ג לרענ? אליהם בשני גיי"ם בבטנך ¹⁶⁶בגמ' ס"ג כאן רמז לנו
- 16 צרות גדולות ג"כ על ישראל ¹⁶⁷וג"כ על ידינו תחלת המלחמות על [אדום] ב"ה ועל כל
- 17 זה הזהיר לנו שלמה המלך ע"ה בשיר השירים ¹⁶⁸במשאמ' יונתי בחגי הסלע בסתר
- 18 המדרג"ה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראך נאווה
- 19 כאן רמז לנו שנת גרוש ספרד בהמדרג"ה ה' אלפים מדרג"ה ¹⁶⁹וחגי סלע נאמ' וכו'
- 20 על אדום שנא ¹⁷⁰שוכני סלע מרום שבתו וראייה שאמ' אח"כ ¹⁷¹אם תגביה
- 21 כנשר שרמז לנו על מלך ספרד שהיו לו כלי נשר ¹⁷²ובפורטוגאל טבעם ¹⁷³ובכאן רמז
- 22 כי עתיד למלוך מלך אחד על הכל כמו היה על המלך דון עמנואל ¹⁷⁴ועל זה אמ' יונתי
- 23 שתשב בתוך אדום חגי סלע רואה אני אותך בצער [גדול] בסתר ה' מדרג"ה כי אז הש"י
- 24 רוצה לראות[?] פני הצדיקים והחסידים ותפלתם שנא' הראיני את מראיך השמיעיני את [קולך]
- 25 כי קולך ערב בתפלות ומראך נאווה לפני האויבים בקדושת השם שאתה עתיד לשום את פניכם
- 26 וגופיכם כי אמ' לכם כי עתידין האויבים לעשות צרות גדולות אפי' הפחותים שנא ¹⁷⁵אחז
- 27 לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים כי זה רמז לנו מלכים גדולים וקטנים ואפי'

[illegible]

A6

- 1 כל הפחותים שבעולם בין בים בין ביבשה בים? מהם? לקחו את [הבנים] ו[מהם] הממון ומהם
- 2 הורגים בעונותינו ואנחנו כמו הכרמים בזמן הסמדר כי אם [חובטין] לו במקל
- 3 הוא [נושר הכל] או הרוב כן אנו הולכים מגרוש לגרוש וממקום למקום ו[לא תהיה לנו תקומה
- 4 בעונותינו עד שיקים לנו הש"י ב"ה ועכ"ז אמ'¹⁷⁶ דודי לי ואני [לו] כי אם יאמ' היהודי
- 5 בדלותו ורעתו שירצה להיות יהודי הש"י מצילו כי כאן בראשי תיבות רמז לנו דלו"ל
- 6 משרש ד"ל שרמזו לנו העניות גדול[ה] לנו בזמן הזמן?¹⁷⁷ ובפרט משעתידין להיות בארץ
- 7 אדום ועתה מן הראוי כי בתוך שנה זאת היהודים לא להיות עוד בא[חמות] כל מלכות
- 8 אדום¹⁷⁸ שנא¹⁷⁹ עד יפוח היו"ם ר"ל לשנה זאת¹⁸⁰ לפי כי ב"ה כאן יאבדו הצללים שלהם ר"ל הע"ז
- 9 שלהם והמלכים שלהם שנא¹⁸¹ ונסו הצללים לפיכך ס"ב¹⁸² דמה לך דודי לצני או לעופר
- 10 האילים על הרי בתר ר"ל בארץ ישראל שנא¹⁸³ ואת הצפור לא בתר כי ראוי להלוד לארץ
- 11 ישראל למקום בין ה[ב]ת[ר]ים¹⁸⁴ לפי כי מאחר שיראו אדום הע"ז שלהם רע גדול מש[מ]ים
- 12 [ומ[יתות גדולין] המלכים וישמעו גילוי משיח¹⁸⁵ ב"ה עתידין להביא בצרה גדולה לכל
- 13 ישר[אל] [.....] והסבה שהנה תלונ[ן] כל הדברים בגלות ירושלם אשר בספרד והתחילו
- 14 הצרות [ל]נו בה על סבה שהינה[ו] באפסי ארץ ומן הראוי על סבת[ו] עתידין לומר
- 15 כל העולם [י] אחד ושמו אחד¹⁸⁶ ר"ל כי רוב מהדברים הרמזים בסודות העתידות
- 16 נתקיימו בפרט בקשטייליא ופורטוגאל לזמן גרושותם וב[מה]ר[ה] יבטל הש"י מחכמי
- 17 אדום כל הפסוקים הגדולים והסימנים שלקחו על קיום ע"ז יש"ו ומרי"ם¹⁸⁷ כי זה
- 18 מ[ש]אני כותב כל יום ב"ה¹⁸⁸ כמו שהראו לי על סימן ומחוקק מבין רגלי¹⁸⁹ עד כי יבא
- 19 משיח בן יוסף שהוא שילה¹⁹⁰ ולו יקחת עמים כי כאן ג"כ רמז לנו שלמה המלך ע"ה
- 20 בסימן שנתנו לי עת הזמיר הגיע¹⁹¹ כי מכאן הוצאתי הבנים במניין ה' אלפים וזמיר¹⁹²
- 21 כי אם היה תשובה הזמיר זה כמו רנה ואם לא הראו לי לקחת הבנים ובזמן זמירת
- 22 [הכרמים ובוה] רמז לנו כי אנחנו כרמים ובעונותינו כן נתקיים ועתה ג"ב במניין הזמיר
- 23 רס"ב כמו שרמז ס"ב ראוי ללא היות עוד ישראל בארץ אדום כי אם יהיה חו[ן]רות ב"ה יהיה
- 24 רנה על אבירת ע"ז שלהם ומלכיהם אם יוצאים מתוכם ואם לא יוצאים מתוכם מזמנים

1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331

ב6

- 1 [.....]ל[.....] עלינו כי? עליהם בעונותינו מ[.....]
 - 2 [.....]מב[.....]קב[.....]ע[.....]לא יהיה כל? [.....]
 - 3 [.....]ב[.....]בהכרח כי ימגר? את? מלכות [.....]
 - 4 [.....]קח? עגלה משולשת ועז משולשת ואיל [משולש ותור]
 - 5 [וגוז]ל¹⁹³ [.....] פלג? [.....] אתה? [.....] ילדים? כי מכאן רמז ל[.....] סימנ? כי
 - 6 מ[.....] מה? עז? רמז לנו [לא]דום [.....] [ש]עיר שהם שעיר
 - 7 [.....]שאל? הוא בכל? ¹⁹⁴ ואותה? [.....] מאיל[.....]ה בעל ה[.....] מלכי
 - 8 מדי?פרס [.....] כי עתיד? להיות מלכי פרס [.....] ל[.....] כל בההוא זמן שני?
 - 9 כמו? [איש ח]מורות דניאל [?] רמז להאיל¹⁹⁵ [?] על פרס עוד מעל? בכל? לה[.....] עוד [.....]
- מהם? בא?
- 10 [.....] המלכיות בכל ממלכות פרס ומדי מזמן שהיה ב[.....]
 - 11 ותור זה משיח בן יוסף שנא¹⁹⁶ בכור [שור] הדר לו תרגום שור [תורא] [.....]
 - 12 ובהכרח בשנת הזמ"ר רס"ב קול משיח בן יוסף נשמע בארצנו [.....] [על משיח בן]
 - 13 דוד אמ' יונתי [ת]מתי¹⁹⁷ שנא¹⁹⁸ [ל]מנצח? על יונת אלם רחוקים לדוד [מכתם] [.....]
 - 14 עליו יונה שנא' ג"כ¹⁹⁹ מי יתן לי אבר כיונה ובוזה רמז [לנו] אח"כ [.....]ש[.....]
 - 15 שנא²⁰⁰ אספרה אל חק [י] [אמר] אלי בני אתה אני היום ילדתיך ר"ל [.....]
 - 16 הנה שיהיה חי וקיים [ה]משיח מדוד ב"ה ויצא לשלום ב[.....]
 - 17 עתה יצא לאויר העולם שנא' היום²⁰¹ ילדתיך ולפיכך [שא]ל ממני ואתנה גוים
 - 18 נחלתך ואחוזתך אפסי ארץ²⁰² בזה רמז לנו כי הגאולה? הראשונה שעתיד [.....]
 - 19 לעשות ב"ה עתיד להיות באפסי ארץ שהוא פורטוגאל הש"י? ממנה אותנו הוציא²⁰³ [..]
 - 20 וכאן רמז לנו על ההוא מלכות ספרד [שנא]²⁰⁴ תרועם בשבט ברזל בזמן מלכות
 - 21 ברזל²⁰⁵ וככלי יוצר תנפצם ולפיכך ייראו כל העולם ממנו²⁰⁶ כמו שנא²⁰⁷ [ועתה מלכים]
 - 22 השכילו הוסרו שופטי ארץ והשואל? בא? [.....]
 - 23 בני אתה²⁰⁸ שהוא מלך המשיח שעתיד למלוך [.....] עתיד? להיות רוב גיליו ביום
- יצירת
- 24 רביעי [בזמן השמש ויהיה קודם?] לו ב"ה שנא²⁰⁹ [לפני שמש ינון שמו וכל העולם יכירו]²¹⁰

The image shows a fragment of an ancient manuscript, likely from the Dead Sea Scrolls. The parchment is dark and heavily stained, with significant wear and tear. Faint, handwritten text in a cursive script is visible, particularly in the lower half of the page. The text appears to be in a historical language, possibly Hebrew or Aramaic, based on the characters and the context of the image. The script is dense and difficult to decipher due to the poor condition of the parchment.

הערות לגוף דפי גניזה

- * המחקר על 'דפי גניזה', נתפרסם בחוברות קודמות של ציון: מח (תשמ"ג), עמ' 102-55, 385-347. במראי מקום המכוונים למחקר על 'דפי גניזה' הציון הוא: לעיל, תשמ"ג, עמ' ...
- 1 בראשית טז יב.
- 2 כנראה רמז למשמעותה המשיחית של מלחמת גראנאדה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 67, 348-347 והערות 174-175.
- 3 'עתה' בגימטריה 475, דהיינו שנת 1475. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 66-67.
- 4 הכוונה לריכוז יהודי פורטוגאל בליסבון בשנת רנ"ז (1497). עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 76.
- 5 דניאל ז כה: 'זיתיהבון בידה עד עדן ועדינן ופלג עדן'.
- 6 פרדינאנד מלך ספרד.
- 7 רמז לבשורה על התמנותו של מנואל מלך פורטוגאל, באמצעות אשתו, ליורשהעצר במלכות ספרד. הבשורה מסורה בבירור בעמוד הבא (ב), שורות 9-11. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 73-76.
- 8 ביאת המשיח תתרחש בעקבות איחוד מלכויות ספרד ופורטוגאל. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 350 והערה 187.
- 9 כנראה הכוונה לרמזיה סתומה בוורד, א, קיט ע"א: 'ופקידה ברזא דוא"ו שית רגעי ופלג עידן'.
- 10 כך לשון הכתוב: (ראה לעיל, הערה 5). מסתבר שהמחבר טעה בזיכרונו וחשב, שהנוסח בדניאל הוא: עדן עדינן ופלג עדן, וביאורו בנוי על טעותו.
- 11 'ופלג עדן' – ו' חצאי עידן, שהם שלושה עידינים שלימים: 'עדן עדנין' – שלושה עידינים, שבהצטרפם לשישה חצאי עידן מהווים שישה עידינים, דהיינו שש שנים מזמן חתימתה של פקודת גירוש ספרד עד יציאתה של קבוצת מקדשיהשם מליסבון, באדר רנ"ה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 67.
- 12 דניאל ז כו.
- 13 ארמון Os Estãos, שבו נערך השמד ההמוני בליסבון. ראה להלן 3א, שורות 17-18. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 74-73. לידעיות על ההתרחשויות בבתי המלוכה בספרד ובפורטוגאל עיין שם, עמ' 74-76, 79.
- 14 ארמון San Angelo בוואטיקאן. ראה להלן 3א, שורות 15-16. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 101.
- 15 עיין לעיל, שם, עמ' 73, 77.
- 16 אות ו' מסומנת לציון מחיקתה, וצ"ל: משם.
- 17 'יריעות' החוזה על המיתות המלכותיות בשנת רס"א, בגימטריה 'בי"ד רמ"ה', לא נתאמתו. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 98.
- 18 'הכתיבות' כאן ובמקומות אחרים בדפים משמען כתיבה אוטומאטית. עיין לעיל, שם, עמ' 99-100.
- 19 עיין לעיל, שם, עמ' 100-101.
- 20 שמאל א ב י.
- 21 תחזית זו נתבררה. אמנם בשנת רס"ו (1506), כחמש שנים לאחר כתיבת 'דפי גניזה', נערך בליסבון טבח המוני באנוסים, שר' אברהם הלוי תיאר אותו ב'פירוש נבואות הילד' כגזירת חרב אכזרית במלים אלו: 'גם כי אחרי כן נעשו [הפורטוגאלים] קצבים ממש על האנוסים אשר נשארו בתוכם ותחת החרב הביאו ראשם ויהרגו רבים מהם' (הדברים מובאים במאמרו של ג' שלום, 'המקובל ר' אברהם בן אליעזר הלוי', קריית ספר, ב [תרפ"ה-תרפ"ו], עמ' 137 [להלן: שלום, ר' אברהם הלוי]). אולם פרעות רס"ו בוצעו בידי המוניינים משוליהם, שהוסתו בהטפותיהם ובהשתתפותם הפעילה של נזירים דומיניקאנים, בזמן שהמלך שהה מחוץ לעיר הבהרה. לא זו בלבד שמנואל לא יום את גזירת החרב, ואף לא סייע בידי הפורעים, אלא אדרבה: הטבח נעשה בניגוד גמור ליחס הסובלני כלפי האנוסים, ומשנודעו לו מאורעות הדמים הגיב בהטלת עונשים חמורים על הפורעים הראשיים ובמתן רשות לאנוסים לעיוב את פורטוגאל. עיין: M. Kayser-ling, *Geschichte der Juden in Portugal*, Leipzig 1867, pp. 140-156; Y. H. Yerushalmi, *The Lisbon Massacre of 1506 and the Royal Image in the Shebet Yehudah*, Cincinnati 1976
- 22 עמוס ט י. כנראה קודם יש להשלים: 'וג"כ [באנוס] קשטיליאי', והכוונה לאנוסי ספרד שעברו לפורטוגאל למצוא מפלט מרדיפות האינקוויזיציה. במשפט זה בא לירי ביטוי יחסו האמביוואלנטי של המחבר לאנוסים. הסבת הפסוק עליהם מורה לכאורה, שהוא מתכוון להצדיק את המתתם, אבל תוך כדי דיבור נאמר כי 'מצד

הצעקה גדולה של האנוסים המיוסרים יענש מנואל במחלה קשה ובמיתה משונה, ובעמוד זה למטה (שורות 19-21) מתוארת גאולת אנוסי פורטוגאל כייעוד משיחי חשוב. רק לגבי הריקונסיליאציה, אותם אנוסים שבלחץ האינקוויזטורים הביעו חרטה על שמירת הדת היהודית בסתר והצהירו אמונים לנצרות, גילה בעל 'דפי גניזה' עמדה שלילית מוחלטת. ראה להלן 34, שורות 2-8. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 62-63, 66-65.

- 23 צירוף מסורס של שני פסוקים (דניאל ב לו: ה יח), ורק בשני מדובר על בלשצאר.
- 24 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 72-70, 348.
- 25 על-פי דניאל ה ה: 'מלכא חזה פס ידא די כתבא'. בהמשך מדובר על 'הכתיבות', דהיינו כתיבה אוטומאטית של המחבר, וכנראה כאן רמוזה חזויה חזיונית של כתיבה בידו של מלאך, שלפי 'ספר המשיב' היא 'סוד הכתיבה העליונה'. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 99, הערה 160.
- 26 תהלים צד יב-יג. ועיין לעיל, שם, עמ' 360.
- 27 בראשית מט י. ראה לעיל 18, הערה 18.
- 28 תהלים סח כד.
- 29 בגימטריה ס"א, דהיינו רס"א.
- 30 על-פי זכריה ט ט: 'גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבא לך'; ישעיה נב ז: 'מה נאו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלהיך'. ועיין להלן 35, שורות 8-9.
- 31 תהלים סח ב.
- 32 שם. פסוק ל. פסוק כד נדרש קודם (שורות 14-15) על שנת רס"א, וכנראה בהבאת שני פסוקים נוספים כאן רצונו לומר, שגם שאר הבשורות באותו מזמור מיועדות לשנת רס"א.
- 33 צ"ל: יהיה. ואולי כתוב כך.
- 34 מחלתו של המלך מנואל. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 98, הערה 158.
- 35 שמואל א ב י. בסמיכות רצופה נאמר קודם: 'ה' ידין אפסי ארץ'. רוצה לומר, שבעקבות הפורענויות על מלכות פורטוגאל, המכונה 'אפסי ארץ', תתרחש התגלות המשיח.
- 36 דניאל ז כו.
- 37 שם. פסוק כז.
- 38 המלים 'ויתש' ו'הנסתרת' נמצאות בפסוקים דברים כט כז-כח, המובאים ומבוארים בהמשך. הרמז לאורך הגלות הוא במלים 'וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה' (שם, פסוק כז), בגימטריה אלף ת"ל, 1430 שנים מחורבן הבית, דהיינו שנת רנ"ח (1498), מועד השמד ההמוני בליסבון ושחרור קבוצת מקדשיהשם. ראה להלן 33, שורות 15-16. למכלול הדרוש האסכאטולוגי הזה המסתיים שם עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 358.
- 39 מלה זו מורה, שכאן צפון סוד הקץ בשנת רנ"ח.
- 40 דברים כט כה-כו. פסוק כה שלא כצורתו.
- 41 אֶזְכוּר אֶרֶץ גִּלְלוֹת הִיָּה מִתְאִים יוֹתֵר מִן הַצִּיּוֹן הַסְתַּמִּי הַמִּיּוֹתֵר 'אֶרֶץ אַחֶרֶת'.
- 42 שם, פסוק כח: 'הַנְּסַתְרֹת לָהּ אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלָת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם'.
- 43 הנקודות הן על אותיות 'לנו ולבנינו' ועל אות ע' במלה 'עד'. ראה להלן 33, שורות 2-3, 20; 35, שורות 17-18.
- 44 הסימנים החריגים באים ללמד, שכאן מצויים רמזי סודות, ו'הנסתרת' הם ב'אלו תיבות', דהיינו במלים 'וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה', שמניינן הוא 'אלף ת"ל' מזמן החורבן.
- 45 בגימטריה 494, דהיינו 1494 (רנ"ד). לעניין הגילוי מפי המלאך מיכאל עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 60, 69, 98-99, 357.
- 46 הסוד הרמזו במלים 'עד עת קץ' בדניאל.
- 47 דניאל יב ד.
- 48 שם. פסוקים ט-י: 'ויאמר לך דניאל כי סתמים וחתמים הרברים עד עת קץ' / 'יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו'. לפי ההקשר ברור, ש'הצרות' המשולבות בלשון הכתוב משמען סבלותיהם של גולי ספרד בפורטוגאל בשנים רנ"ג-רנ"ד, והמלים 'ובהוא זמן' מכוננות ל'עת קץ' בגילוי מיכאל.

- 49 איכה ד כא. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 355, 357.
- 50 אולי צ"ל: אמר.
- 51 תהלים צ ד.
- 52 משלי ח ל.
- 53 עיין ויקרא רבה, יט א.
- 54 נמצא ש'ע'ת קץ' היא שעה אחת מיומו של הקב"ה, מזמן כיבוש קושטא עד בשורת הגאולה של מיכאל. החישוב סכימאטי, ללא דיוק: ב'מ"א שנים ושמונה חרשים', שחלפו מראש חודש תשרי ר"ג עד ראש חודש אייר רנ"ה, מניין החודשים, לפי שנים עשר חודש לשנה ובכללם אייר רנ"ה, הוא חמש מאות, והם שעה אחת בשנה האלוהית, בחלוקת שנים עשר אלף חודשים לעשרים וארבע. תוספת חודש בשנים מעוברות לא הובאה בחשבון.
- 55 ישעיה ו ו.
- 56 קביעה דקדוקית זו של המלאך מיכאל, שבאה ללמד כי שחרור מקדשיהשם יהיה ביום ה' בשבוע של פרשת תצוה, עולה בקנה אחד עם דעת הפרשנים, שהמלה 'רצפה' בפסוק הנידון זהה למלת 'רצפים' (מלכים א יט ו) ומשמעה גחלת, והרי 'רצפים' בלשון יחיד הוא 'רצף', ללא אות ה'.
- 57 שמות כו כ: 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד'. תאריך השחרור הוא ט' באדר ראשון רנ"ה. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 77-80.
- 58 הכרזתו על דליקה בארמון San Angelo ברומא. ראה לעיל וב, שורות 11-12, 14.
- 59 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 100, 360.
- 60 דברים ל ב-ד: 'ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך / ושב ה' אלהיך את שבתך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' שמה / אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך'. 'קצה השמים' שימש כינוי לספרד ולפורטוגאל.
- 61 תהלים ח ג.
- 62 שם, כט יא.
- 63 דברים כט כח. ראה לעיל וב, שורות 11-12. הנקודות על 'לנו ולבנינו' רומזות על אונס האבות והבנים בשמד ליסבון, והנקודה על 'ער' מציינת כי באותו שמד חל סיום גלות אדום. לגזירות של לקיחת הבנים והתורה עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 69-70, ושם הערות 42-43.
- 64 בגימטריה ה' נ"ה, דהיינו שנת רנ"ח. דורש מלת 'ובחמה' (וברים כט כז), בהוספת אות י' 'לחמה' לצורך הגימטריה.
- 65 עובדיה א כ.
- 66 שם, פסוק כא.
- 67 עיין בראשית רבה, עז ט. מעל לאותיות 'וישקהו' רשומות נקודות.
- 68 סימני המסורה.
- 69 ישעיה ט: ו' 'לסרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו'. כוונתו למ"ם סתומה באמצע מלת 'לסרבה'. סנהדרין צד ע"א נדרשה מ"ם סתומה זו על נטילת המשיחות מחזקיהו המלך. במקורות ימיר ביניים, ובעיקר בוורד, ואחריו בכתבי קבלת האר"י ובשלוותיהם, נתפרש 'לסרבה המשרה' על סתימת מקור השפע בחורבן ועל העלמת קץ הגלות. עיין י' ליבס, 'ספר צדיק יסוד עולם' – מיתוס שבתאי, דעת, א (תשל"ח), עמ' 101-105, ובייחוד הערות 164-166. (וראה 'נספח להערה 69, בסוף המאמר, להלן, עמ' 57).
- 70 כנראה הכוונה לפרענויות מפתיעות, ובראשן שמד הילדים בפסח רנ"ז והשמד ההמוני בליסבון בתחילת רנ"ה. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 72.
- 71 במדבר א טז: 'אלה קריאי וקרי: קרואי' העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם'. הכותב קושר את הנשיאים המנויים כאן בנשיאים שבפרשת המרגלים (במדבר יג-יד), שנגזר עליהם למות במדבר, ודורש חילופי כתיב וקרי בפסוק כסימן לגזירה שהיתה צפויה להם.
- 72 סימני מסורה. בהמשך מייחס לרמזיות המסורה משמעות של ידיעות סודיות, שנתקבלו ונמסרו בעל-פה.
- 73 אבות א א. המסירה ליחיד סגולה מורה, שהכוונה להוראות איוטריות.
- 74 דברים לא יב. מכאן כי דברי התורה שאינם צריכים הסתרה מסורים בפומבי בקהל רב.

- 75 העניינים הסודיים, ובייחוד הפורענויות הצפויות לישראל בגלות, נמסרו בחשאי בעל-פה.
- 76 דברים כט כז. עיין לעיל, הערות 38, 44.
- 77 עד כאן.
- 78 דברים כט כח.
- 79 ראה לעיל 22, שורות 16-3.
- 80 עיין לעיל, הערה 45.
- 81 עיין לעיל, הערה 63.
- 82 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 369.
- 83 הכוונה לתיבות 'ובירו רצפה' (ישעיהו ו 1). ראה לעיל 3א, שורות 11-7, ושם בהערות.
- 84 לא הצלחתי לגלות את צופן המניין הרמזי, ואיני יודע מהי האמת שמצא בהכפלת 'ה' פעמים רצף'.
- 85 ה' שנים אחרי שנת רנ"ח, דהיינו שנת רס"ג. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 365.
- 86 בשנת רמ"א (1481), כאמור בהמשך (4א, שורות 21-23 – 4ב, שורה 1). ועיין לעיל, שם, עמ' 62-63.
- 87 דברים לא יז.
- 88 לדרוש על הנצרות על-פי הגימטריה 'אלהי נכר הארץ' – 'ישו ומרים', מכאן עד 4ב, שורה 14, עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 351-354.
- 89 דברים לא טז. הפסוק מובא בהמשך, שורות 16-18.
- 90 צ"ל: הרעות, ואולי כתוב: 'הרעו'.
- 91 לפי העניין יש לתקן: שלא יהיו.
- 92 שמות לד א: '... פסל לך שני לַהֲת אבנים כראשונים'.
- 93 לייחוס יוזמת חטא העגל לערב רב ולהאשמת משה בהכנסתם לישראל עיין לדוגמה: תנחומא, כי תשא, כא ל.
- 94 שמות לב ד.
- 95 במדבר יא ד. עיין ספרי, בהעלותך פו.
- 96 דברים לא טז-יז. כאן חסרות המלים 'אשר כרתי אתו', אחרי 'והפר את בריתי'.
- 97 של ישו. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 62-63.
- 98 ראה לעיל, הערה 86.
- 99 שנת רמ"א (1481).
- 100 דברים לא יז, סיום הפסוק. במקור: 'רעות רבות וצרות'.
- 101 הכוונה לתהלוכות אוטרדייפה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 65-66.
- 102 דברים לא יח. כאן חסרות המלים 'על כל הרעה אשר עשה', אחרי 'ביום ההוא'.
- 103 שמות כ ב: דברים ה ז. במקור: 'לא יהיה לך ...'.
- 104 דברים לא יז.
- 105 בראשית מב ז.
- 106 תהלים פא י.
- 107 דברים לב לד. במקור: 'באוצרת'.
- 108 1453 (רי"ג), שנת כיבוש קושטא.
- 109 דברים כא ה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 58.
- 110 דברים לב לה.
- 111 חמישים וחמש שנים אחרי כיבוש קושטא, דהיינו שנת 1508 (רס"ח). עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 369 והערה 252.
- 112 עיין לעיל, שם, עמ' 369 והערה 253.
- 113 יחזקאל כה יד.
- 114 עובדיה א י.
- 115 שם, פסוק טו.
- 116 שם, פסוק טז.
- 117 שנת 1499, שבה פרצה מלחמת תורכיה ויניציאה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 363.

- 118 כינוי לרומי.
 119 איוב לח יג.
 120 ע' גרולה היא במלת 'רשעים', והסימן נרשם כאן בטעות מעל למלת 'וינערו'.
 121 תהלים פ יד. 'חזיר' כינוי לרומי-אדום. עיין אבות דרבי נתן, מהדורת ש"ז שכטר, ווינא תרמ"ז, פרק לד, עמ' 100; בראשית רבה, סה א; תיאודור-אלבק, עמ' 713.
 122 הכוונה לספרד ופורטוגאל.
 123 ב לד.
 124 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 349 והערה 180.
 125 עלי-פי ישעיה נב ז. ראה לעיל 2א, שורות 15-16, ושם הערה 30. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 360.
 126 תהלים קי ז.
 127 בגימטריה ר"ס.
 128 רא"ש בגימטריה 501 – 1501 (רס"א). סוף אדר שני באותה שנה נקבע בפסוק זה כגבול המועד לנקמה באדום בחורבן הכנסיית, שנועד לשנת ר"ס במלת 'ירים'. ראה להלן, הערה 159. אולם גם מועד זה נדחה במאה ימים, כאמור למטה, שורות 18-22; להלן 5ב, שורות 8-11. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 348-349, 364-365.
 129 תהלים קי א.
 130 במדבר י לה-לו. בתחילת הפסוקים ובסופם שתי גזנין מנוזרות. ראה להלן 5ב, שורות 9-11. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 371-372.
 131 התחלת הנקמה בכיבוש קושטא בשנת רי"ג (1453) היתה ראויה להתרחש 'מאה שנים קודם'. עיין לעיל, שם, עמ' 372 והערות 257-259.
 132 דניאל יב יא: 'זמעת הוטר התמיד ולתת שקוץ שמם ימים אלף מאתים ותשעים'. 'ימים' בגימטריה מאה.
 133 ישעיה ס כב.
 134 עיין סנהדרין צח ע"א.
 135 ראה לעיל 1ב, שורות 6-7, ושם הערה 13.
 136 דברים כט כח. ראה לעיל 2ב, שורות 11-12; 3ב, שורות 2-3; 20; שם בהערות.
 137 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 348 והערה 179.
 138 מג' בחורש אדר שני עד ט' בחורש בשנת רס"א – 21-27 בפברואר 1501.
 139 במדבר י לה-לו.
 140 תהלים יד א; נג ב.
 141 שם, יד ג.
 142 שם, פסוק ז.
 143 שם, נג ד.
 144 שם, פסוק ז.
 145 הכוונה למלך פרדינאנד.
 146 בגימטריה 82 – 1482.
 147 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 63-64.
 148 מסתבר שהמלה 'הפארמי', המטושטשת בכתב-היד, היא קיצור המלה הספרדית permiso, שמשמעה רישיון. אך לא מצאתי שום ידיעה, שמאה ואחת שנים לפני גירוש סביליה בשנת 1482, דהיינו בשנת 1381, עשר שנים לפני גזירות קנ"א, הוציאו שלטונות ספרד תעודה אשר מנעה גירוש היהודים ממקומות מושבם. אולי התכוון הכותב לתחיקת הרפורמה של המלך אלפונסו הי"א בשנת 1348, שהתירה ליהודים לקנות קרקעות ולהיאחז בהן לשם הבטחת קיומם בספרד. עיין י' בער, תולדות היהודים בספרד הנוצרית, תליאביב תשי"ט, עמ' 215-216. בער ציין, שהקורטס עצמם דרשו כעבור שלוש שנים, בשנת 1351, את ביטולו של החוק, ואין אנו יודעים אם נעשה נסיון לקיימו בחיים בכלל. וצריך עיון.
 149 מלחמת גראנאדה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 65.
 150 דניאל יב ז.
 151 סנהדרין צז ע"א.

- 152 בגימטריה 482 – 1482.
- 153 תהלים יד ג.
- 154 שנת ר"ס. ועיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 102.
- 155 כנראה כינוי זה לנצרות מכון לתפיסתה כתערובת של יהדות ואיללות, בייחוד באופן התהוותה. עיין לעיל, שם, עמ' 351-354. עניינה של הסרת השעטנו הוא חורבן הכנסיות.
- 156 סוף אדר שני בשנת רס"א הוא קצה הגבול לקיום הייעוד, שהכנסיות ייהרסו 'בשנת ס"ר', ואם עד הזמן ההוא לא תהיה זכות לישראל יידחה מועד ההריסה עד תום מאה ימים מסוף אדר שני, כרמוז בשתי הגנין בפסוקי 'יהי בנסוע הארון'. ראה לעיל, 5א, שורות 9-10, ושם הערה 128.
- 157 במדבר יד ט, פרשת שלח – כ-כו בסיון רס"א (1501.6-12.6). מאחר ש'סימן ס"ר' לא התקיים בגדר השנה, יתקיים בפרשה שנאמר בה 'ס"ר צלם מעליהם'.
- 158 היום שהיה ראוי ביותר לקיום הייעוד של חורבן הכנסיות הוא יום תענית אסתר, י"ג באדר שני רס"א – 3.3.1501. מן־היה בדמיון במאה ימים נחשב מאותו יום עד ערב שבת בשבוע של פרשת שלח.
- 159 במלים אלו ניתן הסבר לאופן החישוב המוזר, שאורך 'שנת ס"ר' נמתח עד סוף אדר שני רס"א. הורו לו ממרום, ש'מנה את השנה מראש חודש ניסן ר"ס עד ראש חודש ניסן רס"א.
- 160 תהלים יד ז.
- 161 חורבן הכנסיות, ישועה אחת בשנת ר"ס.
- 162 שם, נג ד.
- 163 במדבר י לו.
- 164 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 365.
- 165 אובדן אומת אדום ושלטונה המדיני בשנת רס"ג, ולכן כתוב כאן 'ישועות', לשון רבים.
- 166 בראשית כה כג. 'גיים', נוסח הכתיב, בגימטריה ס"ג – רס"ג.
- 167 גם יעקב התרוצץ וסבל בבטנה של רבקה.
- 168 ב יד.
- 169 בגימטריה רנ"ב.
- 170 עובדיה א ג.
- 171 שם, פסוק ד.
- 172 לסמלי הנשר ולשימושם במלכות ספרד עיין: A. Ballesteros y Beretta, *Historia de España y su influencia en la historia universal*, III, Barcelona 1922, pp. 652, 714, 846, 852.
- 173 תכונת האכזריות הדורסנית טבועה בהם. השווה דברי ר' אברהם הלוי על אכזריותם המופלגת של 'אנשי הממלכה החטאת ממלכת פורטוגאל', המובאים אצל ג' שלום, ר' אברהם הלוי (לעיל, הערה 21), עמ' 137.
- 174 ראה לעיל, הערה 21.
- 175 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 350, הערה 187.
- 176 שיר השירים ב טו.
- 177 שם, פסוק טז.
- 178 כנראה צ"ל: הוה, או: הזאת, ואולי כתוב כך.
- 179 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 366.
- 180 שם, פסוק יז.
- 181 רס"א, 'היום' בגימטריה ס"א.
- 182 שם, שם.
- 183 רמז לשנת רס"ב, כמפורש למטה, שורה 23.
- 184 בראשית טו י.
- 185 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 367, הערה 245.
- 186 הכוונה למשיח בן יוסף. עיין לעיל, שם, עמ' 366, הערה 243.
- 187 זכריה יד ט.
- 188 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 349.
- 189 בכתיבה אוטומאטית. ראה לעיל 1ב, הערה 18.

- 189 בראשית מט י.
 190 עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 366, הערה 240.
 191 שיר השירים ב יב.
 192 חטיפת הילדים בפסח רנ"ז. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 72.
 193 בראשית טו ט; בפרשת ברית בין הבתרים. במקור: 'קחה לי ...'. עיין לעיל, שם, עמ' 367 והערה 245.
 194 הסבת העז על אדום והאיל על בבל לא מצאתי במקורות הראשיים (בראשית רבה, פרשה מד; פרקי דרבי אליעזר, פרק כח), ואף לא במקורות משניים שעיינתי בהם.
 195 דניאל ח כ: 'האיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס'.
 196 דברים לג יז.
 197 שיר השירים ה ב; ו ט.
 198 תהלים נו א.
 199 שם, נה ז.
 200 שם, ב ז.
 201 בגימטריה ס"א – רס"א. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 368, והערה 249.
 202 שם, פסוק ח.
 203 שחרור קבוצת מקדשיהשם בליסבון נחשב לגאולה הראשונה. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 358.
 204 שם, פסוק ט.
 205 מלכות פרדינאנד. עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 349, והערה 180.
 206 משיח בן דוד.
 207 שם, פסוק י.
 208 שם, פסוק ז.
 209 שם, עב ז. על-פי פסוק זה נמנה שמו של משיח עם הדברים שקדמו לעולם, בתלמוד ובמדרשים רבים.
 210 לפיסקת הסיום המקוטע על שני המשיחים עיין לעיל, תשמ"ג, עמ' 367-368.

נספח להערה 69

על 'רזא דמשיחא' בשם האר"י בספר טוב הארץ

דיונו של י' ליבס בעניין 'לסרבה המשרה' (רעת, א [תשל"ח], עמ' 103-105, הערות 164-166) מכוון בעיקר לברר את צביונו המיוחד של ביאור מ"ם סתומה שבכתוב בקבלה השבתאית. לגבי המקורות הקדם-שבתאיים הוא דן בהרחבה על מאמר 'רזא דמשיחא' בשם האר"י וביאורו בספר טוב הארץ לר' נתן שפירא ירושלמי, ירושלים תרנ"א, מ ע"א-מא ע"א, בהבלטת משפט בביאור 'רזא דמשיחא' (שם, מ ע"ב): 'כשפתחו השני דלתין של אות ס סתומה דלמרבה המשרה, אזי יסגרו האות מ פתוחה של המ' פרצ' חומת ירושלם הכתוב בנחמיה [ב יג: חומת ירושלם אשר המ פרוצים] ויבא משיח בן דוד'. תוך כדי התרעה על החלפת בעל טוב הארץ בר' נתן שפירא מקראקא כותב ליבס (שם, הערה 166): 'אמנם למרבה הפלא מצאתי דרשה דומה גם בס' מגלה עמוקות, אופן קפ, ומצויים בה אותם קישורים אסוציאטיביים כבס' טוב הארץ'. הביטוי 'למרבה הפלא' מפליא, שכן הדעת נותנת כי ר' נתן שפירא השני שאב מספרו של ר' נתן שפירא הראשון. אך לענייננו נודעת חשיבות יתירה למקור קדום, מהמאה הט"ז, שהחוקרים לא עמדו עליו בנידון זה: ספר משרא קטרין לר' אברהם בן אליעזר הלוי, קושטא ר"ע; מהדורה שנייה, בצירוף מבוא מאת ג' שלום, ירושלים תשל"ח. (על המקובל המשיחי ר' אברהם הלוי, מגולי ספרד ופורטוגאל, דנתי הרבה במאמר זה, בשני חלקי המחקר. עיין לעיל, תשמ"ג, הערות 89, 179, 197, 211, 213, 216, 227, 237, 244, 255, 258, 280, 301.)

בספר משרא קטרין חוזר ונשנה ביאור מ"ם סתומה ב'לסרבה המשרה' על סתימת מועד הקץ, שעתידה להיפתח בימות המשיח, בהסמכתה למ' הפתוחה התריגה בנחמיה ב יג, בדבר חומות ירושלים הפרוצות, שתיסתם בזמן הגאולה. עיין שם, [ג] ע"ב, [ה] ע"ב, [ח] ע"א, [י] ע"ב – [יא] ע"א, [יא] ע"ב. עצם ביאורן המשיחי של שתי הממין אינו חידושו של ר' אברהם הלוי, והוא מובא בלשון זו (שם, [י] ע"ב): 'יש בו דרש, כי כאשר יסתמו חומות ירושלם אשר הם פרוצי' כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצי', אזי תפתח המשרה שהיתה סתומה עד בא המשיח ע"כ'. בהערכת הדרש הזה נאמר שם: 'אמנם יש לומר כי הדרש הזה הוא מן הדרשות המקובלים להם רב מפי רב עד הנביאים ע"ה, או כי הועתק כך ממגלת סתרים שלהם, או כי החכם בעל הדרש רוח הקודש התנוצץ עליו בדורשו זה ונבא ולא ידע מה נבא'. המלים האחרונות מכוונות למסקנתו של ר' אברהם הלוי, שהדרש הזה מאמת את חישוב הקץ שלו לשנת ר"צ. מסופקני אם יש יסוד להנחתו, שהדרש האנונימי הוא מעין מדרש קדום, ולפי התרשמותי מקורו בדרשנות משיחית בספרד מתקופת הגזירות שקדמו לגירוש. על-כ"פנים ברור, שר' נתן שפירא מקראקא לקח את ה'דרש' (המובא במגלה עמוקות, אופן קפ, בלשון 'וכן אמרו') מספרו של ר' אברהם הלוי, שכן הוא רואה במ"ם סתומה של 'לסרבה המשרה' ציור של קן ציפור, אשר לפי הווהר (ב, ז ע"א-י ע"א) המשיח

שוכן בו עד התגלותו כגואל ישראל, ומוטיב זה מובא במשרא קטרין, [יא] ע"ב, בציון 'ולדעתי'. (במגלה עמוקות לא נאמר, ש'המשיח נקרא מם סתומה', כדברי ליבס בנוסחו הפאדאפראסטי, בהערה 166, אלא ש'במ"ם סתומה נרמז משיח'). מצד אחר אין ספק בעיני, שר' נתן שפירא ירושלמי קרא את ה'דרש' במגלה עמוקות, כאשר הוא מסמך אליו את הנוטריקון אר"ם (ארם-ידוד-משיח), שאינו נמצא בהקשר זה במשרא קטרין אלא בספרו של ר' נתן שפירא מקראקא.

ה'דרש' על קשרי מ"ם סתומה בישעיה ומ' פתוחה בנחמיה מובא ומפותח בהרחבה רבה בחיבור מאוחר של הקבלה השבתאית, בספר שערי גן העדן לר' יעקב קופיל ליפשיץ, שער האותיות, אות ג', פתח ב', דרך ג'; אות מ', פתח ב', דרך א', ועיין מאמרי, 'בין שבתאות לחסידות, שבתאותו של המקובל ר' יעקב קופיל ליפשיץ ממזריטש', כנסת – לזכר ביאליק, ט (תש"ה), עמ' 260, הערה 121 (חזור ונדרפס בספרי נתיבי אמונה ומינות, רמת-גן 1964; שם, עמ' 339, הערה 129). בנידון זה סטה ר' קופיל מהשקפתו של נתן העזתי, ובעקבותיו ר' יונתן אייבשיץ, שיעור המשיח לסגור את המ"ם הסתומה אשר נפתחה לפני מעשה בראשית. עיין ליבס, שם, עמ' 103-104. ד' קופיל החזיק בהשקפה הרווחת בקבלה הקדם-שבתאית, ומוכלטת במשרא קטרין, שבגאולה תיפתח המ"ם הסתומה. לעומת זה בפרשת רחם השכינה, הקשורה בסודות המ"ם הסתומה ונידונה בהקשר זה אצל ליבס (שם, הערות 165-166), הלך ר' קופיל ליפשיץ בכמה עניינים בעקבות נתן העזתי, ובהתאם לד' יונתן אייבשיץ. עיין מאמרי, פרק ד, בסעיפים 'צמצום הרחם' ו'כתולה ובעולה' ובהערות (נתיבי אמונה ומינות, עמ' 220-221, 339).

שימושיו של השבתאי ר' קופיל ליפשיץ ב'דרש' על שתי הממין, שנתגלגל ממשרא קטרין למגלה עמוקות ולטוב הארץ, מורה בבירור כי השערותיו של ליבס (שם, הערה 166), שגן הדיבור על סגירת מ' פתוחה שבנחמיה בביאת המשיח 'יכלו השבתאים לפתח את הרעיון ההפוך', דהיינו סגירת המ"ם הסתומה, שנקבעה באקט הצמצום, בכוח המשיח, אינה סבירה. לגופו של דבר: שתי הסגירות הן פעולות שונות בתכלית, שאין שום פתח ליצור ביניהן זיקה של השלמה; כאן תיקון פגם לאומי ודתי, שנתהווה בפריצת חומות ירושלים בחורבן, סגירה הכרוכה במפורש בפתחת המ"ם הסתומה שב'לסרבה המשרה', וכאן שינוי וסת בהווה הקוסמית והאלוהית. בפרשה זו עצמה מצאתי עניין אחר, שלכאורה יש בו אחיזה ממשית לרעיון שבתאי מרכזי, וגם לגביו רואה אני צורך לנהוג זהירות מרובה. בקביעת הקשר בין 'לסרבה המשרה' לבין קן צפור כותב ר' אברהם הלוי (משרא קטרין, [יא] ע"ב):

ונסתמה מם זו ונעשתה[ה] כעין קן צפור, ולדעתי כי הוא סוד היכל קן צפור אשר בתוך ההיכל ההוא נעלם ונסתם משיח לפי דעת רבותינו ז"ל, ושם הוא מלך אסור ברה"טים, והוא אסור בזיקים, שלא יצא משם כי אם אל תוך הגן לבר, וזה בשעות ידועות, וחוזר ונכנס אל היכלו ...

תיאור היכל קן צפור כבית-סוהר, שהמשיח כבול בו קודם התגלותו, אינו נמצא במאמר קן צפור שבזוהר, והוא הולם יפה את ההשקפה השבתאית על מאסרו של שבתי צבי בפועל, בשנת תכ"ז

לפני המרתו, במבצר גאליפולי אשר זכה לתואר הכבוד 'מגדל עוז', ולפי דרכי החשיבה הריאליסטית של האידיאולוגים השבתאים היו מסוגלים להתאימו גם למצבו של המשיח המומר, שלדעתם היה תפוס במאסר בעולם הקליפות. אולם בכדיקויות במקורות ובמחקרים תוך הכנתו של בירור זה לא מצאתי אלא שלושה רמזים סתומים לקשר בין שבתי צבי לקן צפור, בחיבור שבתאי שנכתב בתימן בסוף שנת תכ"ו או בתחילת שנת תכ"ז. עיין ג' שלום, 'גיא חזיון, אפוקאליפסה שבתאית מתימן', קבץ על יד, סדרה חרשה, ד (תש"ו), עמ' קטז, קיט, קכג. אך שם משמעו של קן צפור הוא ספירת יסוד או בינה המסייעות למשיח. לפיכך עד שלא יודעו לי או לא יתגלו נתונים מוכיחים, רואה אני באפשרות הקשר בין ההגות המשיחית השבתאית לבין דברי ר' אברהם הלוי על קן צפור השערה רופפת בלבד.

אסיים מעניין לעניין באותו עניין: בדיונו על 'רוא דמשיחא' המובא בטוב הארץ בשם האר"י כתב ליבס (שם, הערה 165), שאם כי לא עלה בידו למצוא את מקור המאמר 'נראה שהוא אותנטי', והניח (שם, הערה 166) שיסודו בספר כנפי יונה לרמ"ע מפאנו. בהבאת משפט מתוך 'רוא דמשיחא', שלפיו בכל דור ודור נשלח לעולם ניצוץ מנשמת המשיח לגאולה או לתפקידי ישועה, כתב ג' שלום (שבתי צבי והתנועה השבתאית בימי חייו, תליאביב תשי"ז, א, עמ' 44, הערה 2), שמשפט זה מובא בטוב הארץ בתוך 'דרוש האר"י על הפסוק מי יגור באהלך', כרשום בפתיחת 'רוא דמשיחא', אבל דרוש כזה 'לא נמצא בין כתבי הרח"ו והאר"י הידועים לי במקורות אחרים'. גם בחקירותי בספרות הלוריאנית לא מצאתי מקור לשורות שכראש 'רוא דמשיחא', אבל נוכחתי לדעת שרובו הגדול, מד"ה וז"ש מלך חזקיה בתפלתו, ובכללו ההוראה בעניין ניצוץ המשיח בכל דור, נמצא בשינויים קלים ובנוסח רחב יותר בספר הליקוטים, ישעיה, סי' לח (ירושלים תרע"ג, פא ע"א-ע"ב), באמצעו של דרוש ארוך (שם, פ ע"ג-פא ע"ג) על 'מכתב לחזקיהו בחלותו ויחי מחליו' (ישעיה לח ט). דרוש זה, כדרושים רבים באותו ספר, אינו מר' חיים ויטאל עצמו אלא מתלמידיו, אבל הרעיונות העיקריים לענייננו כאן: תפקידי ניצוץ המשיח המתגלגל ומשמעות 'המ"ם סתומה' מלמרב המשרה, מובאים בשם הרח"ו בלשון 'אמ' הרב זלה"ה. לעניין ניצוץ המשיח מצאתי את המקור הוויטאלי בספר הגלגולים, פרעמישלא 1875, פרק מא, שבראשו רשום: 'דרוש של הרח"ו זלה"ה', ובסופו נאמר: 'עד כאן מצאתי מכ"י הרח"ו'. חלק מפרק זה, ובו העניין הנידון כאן, מובא גם בספר הליקוטים, וישב, סי' לח, ד"ה והיה בכזיב בלדתה אותו, וד"ה ויאמר יהודה לתמר כלתו. מן הראוי להביא כאן את הפיסקה העיקרית על ניצוץ המשיח, שבנוסחה המלא מכילה דברים חשובים החסרים בקטע שבספר הליקוטים, ישעיה, וב'רוא דמשיחא', ויש בה עניין רב לציונה המשיחי של קבלת האר"י. וזה לשונו (ספר הגלגולים, מו ע"ג):

הטעם הוא כי בכל דור ודור הוא בא לעולם, ניצוץ א' של משיח בצוון העליון, אם הדור זכאי אזי יתגלה מי הוא, ואם לא – ימות או הורגים אותו על קידוש ה', כמו שאירע לר"ע בימי בן כוזיבא ואחרים רבים נעלמים ממנו, אבל מוכרח שבכל דור ודור שיבא, או לפדות את ישראל אם הם ראויים, או לזכות את הדור, או ללמדם תורה כשהדור בחושך הולך.

בסמוך נאמר שם קודם פעמיים במפורש, שרבי עקיבא 'הי' ניצוץ המשיח'. בכך מיושבת תמיהה נוספת, שלא נמצא פיתרונה הנכון. ג' שלום כתב במאמרו 'פירוש מזמורי תהלים מחוגו של שבתי צבי באדרינופול', עלי ע"ץ – מנחת דברים לש"ז שוקן, ירושלים תש"ח-תשי"ב, עמ' 175: 'וכן הוא ור' ישראל חזן, תלמידו של נתן העזתי דורש את "דברי הרב זלה"ה" [האר"י?] (כך במקור – י"ת) על ר' עקיבא שהיה ניצוץ המשיח ... אעפ"י שלא נמצא מאמר כזה בשם האר"י או הרח"ו. המאמר שבספר הגלגולים מלמדנו, שהמובאה בחיבור השבתאי בשם 'הרב זלה"ה', דהיינו הרח"ו, אמיתית.